
ЕКОЛОГІЯ, ІХТІОЛОГІЯ ТА АКВАКУЛЬТУРА

УДК 636.082.22:639.3

ДО ПИТАННЯ ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ВЕДЕННЯ СЕЛЕКЦІЙНО-ПЛЕМІННОЇ РОБОТИ НА БАЗІ ВЕДОРЗ

Алхімов Є.М. – аспірант,
Шевченко В.Ю. – к.с.-г.н, доцент, Херсонський ДАУ

Постановка проблеми. Осетроподібні – найбільш старий за походженням ряд з підтипу хребетних, які в силу об'єктивних і суб'єктивних факторів сьогодні є важливими об'єктами культивування. Біологічні, гастрономічні та дієтичні якості роблять їх, незаперечно, виключно бажаними компонентами іхтіофауни як природних акваторій, так і штучних водойм різного походження і цільового призначення.

Ці риби живуть на Землі вже понад 150 млн. років, дуже пластичні і добре пристосовуються до змін природного середовища. Вони можуть жити як у прісноводних водоймах, так і в морі, за деяким винятком (веслоніс, стерлядь, калуга та інші).

До 60-х років ХХ сторіччя в іхтіофауні України із представників родини осетрових зустрічались прохідні види білуга, російський осетер, севрюга, атлантичний осетер та шип, а також прісноводний вид - стерлядь. До середини 90-х років із названих видів відносно численними залишилися лише російський осетер та севрюга.

Поряд із цим, чисельність популяцій осетра та севрюги також критично зменшилася, що стало підставою для прийняття рішення про заборону їх промислу з 1999 року, а в подальшому і занесення їх в Червону Книгу України. Проте вилов осетрових риб бракон'єрами продовжується і дотепер. Їх чисельність знаходиться вже нижче за порогом виживання, і практично осетрові можуть бути повністю знищені в найближчі роки.

Результати досліджень. За даними IUCN 24, види цього ряду мають статус рідкісних, а деякі з них знаходяться на межі зникнення. Загрозливий стан природних популяцій осетрових риб послужив підставою для включення їх до Додатку CITES - організації, що регламентує міжнародну торгівлю рідкісними видами флори і фауни. Також, за даними ФАО, виробництво товарної осетрової продукції впало з 6,4 % до 2,5 % з 1990 по 2010 роки по відношенню до всієї продукції аквакультури.

Унаслідок антропогенного впливу відбулися певні зміни в біології азово-чорноморських осетрових. Змінилися характер та інтенсивність нерестових міграцій, спостерігається затримка плідників у цей період на морських ділянках, дегенерація їх статевих залоз, змінюється тривалість і періодичність статевого дозрівання, збільшилась кількість самиць, що незадовільно реагують на гормональну стимуляцію, погіршилися рибницькі показники якості ікри тощо.

У Чорному морі до 90 % запасів осетрових риб сконцентровано в його північно-західній частині, тобто великою мірою безпосередньо в українському прибережжі. Після істотного нарощування вилову в 50-х роках минулого століття чисельність чорноморських осетрових помітно зменшилась. У подальшому ситуація погіршувалась унаслідок поступової втрати нерестових угідь на ріках, що було викликано поширенням на них гідротехнічного будівництва. Разом з тим, вчасно проведені протекційні заходи, а саме обмеження та заборона промислу в ріках та на окремих ділянках моря, збільшення промислової міри, щорічна регламентація вилучення дозволили вже на початку 70-х років розпочати процес поступового відновлення чисельності осетра. З 1978 року було введено повну заборону промислу чорноморських осетрових, за винятком збору іхтіологічного матеріалу для наукових цілей і відлову плідників для потреб заводського відтворення. Особливо помітне збільшення чисельності осетра у північно-західній частині Чорного моря спостерігалось з введенням в експлуатацію Виробничо-експериментального дніпровського осетрового риборозплідного заводу (ВЕДОРЗ), який з 1984 року випускає в пониззя Дніпра життестійку молодь осетрових. Обсяг цього випуску сягав 4 млн. на рік. Як показали спеціальні дослідження, навіть цього обсягу випуску недостатньо для забезпечення сталого поповнення природних популяцій чорноморських осетрових і відновлення їхнього промислового значення. Так, кількість плідників, що надійшли на ВЕДОРЗ для відтворення, скоротилася з 203-208 екз. в 1998-1999 рр. до 30-25 екз. в 2011-2012 рр.

Таким чином, на даний час стан запасів осетрових у північно-західній частині Чорного моря продовжує залишатись напруженим і потребує значної активізації зусиль, спрямованих на їх охорону та нарощування обсягів штучного відтворення в умовах спеціалізованих комплексів по відтворенню та вирощуванню життестійкої молоді осетроподібних. Судячи з наведеного, наявна система державного регулювання запасів осетрових та інших цінних видів риб у Чорноморському басейні є спроможною покращити цей стан.

У 2003 році в Україні була розроблена та прийнята до виконання Державна програма "Осетер", що спрямована на відновлення чисельності популяцій осетрових риб Азово-Чорноморського басейну та ефективний розвиток товарного осетрівництва. У відповідні терміни Програма не була профінансована і, відповідно, реалізована. Попри певну декларативність Програми, вона визначає основні заходи розвитку галузі, які так чи інакше, рано чи пізно, мають бути реалізованими для успішного розвитку осетрівництва і на його базі задоволення потреб населення у відповідній продукції та збереження унікальних біологічних об'єктів, якими є осетрові.

Висновки. Для відновлення всього видового різноманіття осетрових видів риб в Азово-Чорноморському басейні, континентальних водоймах і створення умов для інтенсивного розвитку товарного осетрівництва в Україні доцільним здається створення селекційно-племінного центру осетрових риб, який би вирішував такі задачі:

- Відтворення осетрових риб у північно-західній частині Чорного моря.
- Вирощування та реалізація рибопосадкового матеріалу осетрових риб.
- Розробка методів прискороного формування репродуктивних стад осетрових.
- Формування колекції осетрових видів риб і збереження їх генофонду.
- Удосконалення біотехніки вирощування осетрових риб різними методами.
- Розробка рибоводно-біологічних обґрунтувань при проектуванні підприємств з осетрівництва.
- Розробка спеціалізованих комбікормів, дослідження по годівлі осетрових риб.
- Науково-освітня і консультаційна діяльність.

Такий центр доцільно створити на базі ВЕДОРЗ з огляду на наявність виробничих потужностей, наявності певного вихідного матеріалу, виробничих кадрів і результатів попередніх досліджень, проведених у відповідному напрямі.

Виходячи з викладеного, осетрові види риб в Азово-Чорноморському басейні і рибогосподарських водоймах України занесені в Червону книгу і знаходяться на межі подальшого виживання. Для їхнього збереження та розширеного впровадження в аквакультуру України необхідна розробка Плану селекційно-племінної роботи та створення на базі ВЕДОРЗ селекційно-племінного центру з осетрівництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Raymakers C., 2006. CITES, the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora: its role in the conservation of Acipenseriformes // J. Appl. Ichth. Vol. 22. P. 53–65.

Мильштейн В. В. Осетроводство. – М.: Легкая промышленность, 1982. – 152 с.

Продовольча та сільськогосподарська організація об'єднаних націй. www.fao.org/docrep/016/i2727r/i2727r01.pdf

Шерман І. М., Шевченко В. Ю., Корнієнко В. О. Стан та процес формування ремонтних стад осетроподібних в умовах виробничо-експериментального Дніпровського осетрового заводу. // Современное состояние рыбного хозяйства: проблемы и пути решения. Материалы международной конференции посвященной 40-летию кафедры рыбоводства Херсонского ГАУ и 70-летию профессора И. М. Шермана.- Херсон.: Олди-плюс.- 2008. с. 201-204.

Шерман І. М., Корнієнко В. О., Шевченко В. Ю. Актуальність та передумови domestикації представників родини осетрових в умовах півдня України. // Таврійський науковий вісник. – 2006.- Вип. 44. - С.145-154.

Шерман І. М., Шевченко В. Ю. Сучасні проблеми і перспективи осетрівництва в Україні. // Проблеми і перспективи розвитку аквакультури в Україні. Рибне господарство. - 2004.- Вип. 64.- С. 102-106.

Шерман І.М., Шевченко В. Ю. Корнієнко В.О., Ігнатів О. В. Еколого-технологічні основи відтворення і вирощування молоді осетроподібних: Монографія. – Херсон: Олді-плюс, 2009.- 348 с.